

การเรียนการสอนดนตรีแชมเบอร์: ผลสะท้อนจากการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงล็อกดาวน์
Chamber Music Instruction: Reflections from Online Teaching during
the COVID-19 Lockdown

เศรษฐพงศ์ จรรย์รายชน¹ และ คมสัน ดิลกคุณานันท์^{2*}

Sethapong Janyarayachon¹ and Komsun Dilokkunanant^{2*}

บทคัดย่อ

การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ส่งผลให้มีการใช้มาตรการล็อกดาวน์ทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทย ผลที่ตามมาคือ การสอนดนตรีแชมเบอร์แบบดั้งเดิมที่สถาบันดนตรีกลายาณวัฒนา จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นรูปแบบออนไลน์ในช่วงปี การศึกษา 2564 และ 2565 สถานการณ์พิเศษของการแพร่ระบาดได้กระตุ้นให้เกิดการประเมินกลวิธีการสอนดนตรี แชมเบอร์แบบในรูปแบบดั้งเดิมอีกครั้ง และสร้างแผนการเรียนการสอนที่แปลกใหม่ทั้งหมด เพื่อรับมือกับความท้าทายที่เป็น เอกลักษณะของการสอนออนไลน์ ดังนั้นจึงเกิดความจำเป็นต้องพิจารณาผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังอีกครั้ง เพื่อให้แน่ใจว่า นักศึกษาสามารถพัฒนาทักษะดนตรีแชมเบอร์ผ่านการเรียนการสอนออนไลน์ได้แม้ในสภาวะล็อกดาวน์ วิธีการสอนที่ ปรับปรุงพัฒนาขึ้น คือ การผสมผสานวิธีการสอนแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ เพื่อสร้างรูปแบบดนตรีแชมเบอร์ที่ครอบคลุม และสมดุลมากขึ้น อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้เกิดแนวทางการสอนดนตรีแชมเบอร์ที่ปฏิรูปใหม่ในช่วงหลังการแพร่ระบาด แนวทางผสมผสานใหม่นี้ช่วยให้นักศึกษามีทักษะที่กว้างขวางกว่าการใช้วิธีการสอนแบบออนไลน์เพียงอย่างเดียว และสามารถช่วยให้นักศึกษาเป็นนักดนตรีแชมเบอร์ที่ประสบความสำเร็จและมีความรอบรู้มากขึ้น การศึกษานี้นำเสนอ การวิเคราะห์แนวทางในการรับมือกับความท้าทายและใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นจากการสอนดนตรีแชมเบอร์ ออนไลน์ในช่วงล็อกดาวน์ของโควิด-19 และกรอบแนวคิดสำหรับการบูรณาการวิธีการสอนที่พัฒนาขึ้นเข้ากับชั้นเรียนที่สอน แบบตัวต่อตัวเป็นหลัก

คำสำคัญ : ดนตรีแชมเบอร์, การเรียนการสอนดนตรีออนไลน์, คุณลักษณะการบรรเลงดนตรีแชมเบอร์, ทักษะปฏิบัติดนตรีแชมเบอร์

Article Info: Received 17 February 2023; Received in revised form 22 August, 2025; Accepted 08 September, 2025

¹ อาจารย์สำนักวิชาดุริยางคศาสตร์ สถาบันดนตรีกลายาณวัฒนา อีเมล: sethapong.j@pgvim.ac.th

Lecturer in School of Music, Princess Galyani Vadhana Institute of Music Email: sethapong.j@pgvim.ac.th

² อาจารย์สำนักวิชาดุริยางคศาสตร์ สถาบันดนตรีกลายาณวัฒนา อีเมล: komsun.d@pgvim.ac.th

Lecturer in School of Music, Princess Galyani Vadhana Institute of Music Email: komsun.d@pgvim.ac.th

* Corresponding author

Abstract

The COVID-19 pandemic led to lockdown measures worldwide, including in Thailand. As a result, the traditional approach to chamber music instruction at Princess Galyani Vadhana Institute of Music had to be adapted into an online format during the 2021 and 2022 academic years. This unprecedented situation prompted a reassessment of conventional chamber music teaching strategies and the development of an entirely new instructional plan to address the unique challenges of online delivery. Consequently, it became necessary to re-examine the expected learning outcomes to ensure that students could continue to develop chamber music skills through online instruction despite lockdown conditions. The revised approach combined traditional and innovative methods to create a more comprehensive and balanced model of chamber music instruction, while opening possibilities for reimagined post-pandemic teaching practices. This blended model enabled students to acquire broader skills than through onsite methods alone and helped them become more accomplished and versatile chamber musicians. This study presents an analysis of strategies for addressing challenges and leveraging opportunities arising from online chamber music instruction during the COVID-19 lockdown and proposes a conceptual framework for integrating the developed approaches into primarily face-to-face instruction.

Keywords: chamber music, music online course, chamber music competency, chamber music skills

บทนำ

ดนตรีแชมเบอร์ (chamber music) เป็นการบรรเลงร่วมกันของนักดนตรีกลุ่มเล็กตั้งแต่สองคนขึ้นไป เช่น ดุเอ็ต (Duet) ทริโอ (Trio) หรือควอร์เต็ต (Quartet) ซึ่งแต่เดิมมีจุดกำเนิดจากกิจกรรมเพื่อความบันเทิง สร้างความเพลิดเพลินทั้งแก่ผู้ฟังและผู้เล่น ความสนุกสนานจากการบรรเลงร่วมกันในบรรยากาศไม่เป็นทางการนี้ นำไปสู่คำกล่าวว่า ดนตรีแชมเบอร์คือ “The Music of Friends” หรือ “ดนตรีแห่งมิตรภาพ” (Chamber Music Columbus, n.d.) ในบริบทของการศึกษาดนตรี ดนตรีแชมเบอร์มิได้มุ่งเพียงทักษะเชิงเทคนิคของรายบุคคลเท่านั้น แต่ยังเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มขนาดเล็ก ที่หลอมรวมทั้งองค์ความรู้ด้านดนตรี ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ การเรียนการสอนในลักษณะนี้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สลับบทบาททั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามภายในวง ซึ่งเป็นทักษะสำคัญต่อการเป็นนักดนตรีมืออาชีพในอนาคต ผู้เขียนจึงมุ่งศึกษาผลสะท้อนจากการจัดการเรียนการสอนดนตรีแชมเบอร์ในช่วงล็อกดาวน์ แม้จะเป็นสถานการณ์เฉพาะหน้า แต่ได้ก่อให้เกิดบทเรียนและแนวทางที่อาจต่อยอดสู่การพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในบริบทปกติ

กระบวนการเรียนการสอนดนตรีแชมเบอร์ในปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมาก และจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 (COVID-19) ส่งผลให้รูปแบบของการเรียนการสอนดนตรีได้ปรับเข้าสู่ระบบออนไลน์ รวมไปถึงการเรียนดนตรีแชมเบอร์เองก็ถูกปรับเปลี่ยนเป็นการเรียนการสอนแบบออนไลน์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บทความนี้จึงนำมาสู่การพิจารณาถึงข้อจำกัด และตั้งคำถามต่อแนวทาง

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาดนตรีเชมเบอร์ ที่จะช่วยให้การดำเนินการเรียนรู้สามารถคงคุณภาพไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จำเป็นต้องกลับมาทบทวนทั้งในบริบทของการเรียนการสอนด้านการปฏิบัติดนตรีและบทบาทของผู้เรียนในฐานะนักดนตรีที่ต้องปรับตัวเข้าสู่การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ ที่มีลักษณะคล้ายกับการจำลองกระบวนการบรรเลงร่วมในบริบทเสมือนจริง ความท้าทายนี้ทำให้เกิดการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อสถานการณ์โควิด-19 ผลจากการเรียนการสอนออนไลน์ได้นำไปสู่การวิเคราะห์เชิงลึก เพื่อพัฒนาแนวทางจัดการเรียนการสอนดนตรีเชมเบอร์ที่สามารถรองรับทั้งบริบทปกติและการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

กำเนิดดนตรีเชมเบอร์

“ดนตรีเชมเบอร์” มีลักษณะสำคัญ คือ หนึ่งเครื่องดนตรีต่อหนึ่งแนวเสียง มักใช้สำหรับการแสดงในพื้นที่ส่วนตัวหรือสถานที่ขนาดเล็ก เช่น ห้องพัก ห้องโถง หรือสถานที่เฉพาะกลุ่ม อาจมีหรือไม่มีผู้ชมก็ได้ ลักษณะเช่นนี้พ้องกับคำในภาษาเยอรมันว่า Hausmusik หมายถึง การเล่นดนตรีในครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลินและการเรียนรู้ พ้องกับคำในภาษาอังกฤษว่า Music at home หรือ Household music (Bashford, 2001) ลักษณะดั้งเดิมของดนตรีเชมเบอร์เน้นความใกล้ชิดและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นกันเอง ดังนั้นหัวใจสำคัญของดนตรีประเภทนี้จึงอยู่ที่ “การสื่อสาร” และ “การทำงานร่วมกัน” ระหว่างนักดนตรี เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันผ่านเสียงดนตรี ซึ่งแนวคิดนี้ได้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนการสอนดนตรีเชมเบอร์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในการฝึกฝนปฏิสัมพันธ์ การฟังอย่างลึกซึ้ง และการตัดสินใจร่วมในกลุ่ม

ดนตรีเชมเบอร์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 โดยคำว่า “chamber music” ในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มมีความหมายที่จำกัดและชัดเจนมากขึ้น ทั้งในด้านประเภทรูปแบบ และขนาดของวงดนตรี โดยทั่วไปหมายถึงการบรรเลงของกลุ่มเครื่องดนตรีตั้งแต่สองชิ้นขึ้นไป ที่แต่ละชิ้นทำหน้าที่แยกกันโดยเฉพาะ หากพิจารณาพัฒนาการของดนตรีเชมเบอร์ตามลำดับยุคสมัยของดนตรีตะวันตก จะพบทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีของเครื่องดนตรี และการเปลี่ยนแปลงเชิงแนวคิดด้านการประพันธ์ เช่น การทดลองจัดวางเสียงของเครื่องดนตรีประเภทเดียวกันหรือต่างประเภทเข้าด้วยกันในวงขนาดเล็ก เพื่อสร้างสรรค์แนวเสียงที่หลากหลายมากขึ้น ตลอดจนสะท้อนค่านิยมและรสนิยมทางดนตรีของแต่ละยุคสมัย แม้จะไม่สามารถระบุจุดกำเนิดของดนตรีเชมเบอร์ได้อย่างชัดเจน แต่รูปแบบของการบรรเลงในลักษณะกลุ่มเล็กมีรากฐานมาตั้งแต่ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยมีการแบ่งลักษณะวงดนตรีออกเป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มเครื่องดนตรีเสียงดัง (Alta Musica หรือ Haute Musique) เช่น แตร เครื่องเป่าที่มีกลไกลูกสูบ และกลอง ซึ่งใช้ในพิธีการหรือกิจกรรมสาธารณะ และกลุ่มเครื่องดนตรีเสียงเบา (Bassa Musica หรือ Basse Musique) เช่น ฮาร์ป เครื่องดีด ฟลูต รวมถึงการขับร้อง ซึ่งมักใช้ในการบรรเลงเพื่อความบันเทิงภายในบ้านหรือในงานเลี้ยงส่วนตัว (Bashford, 2001) กระทั่งเริ่มเป็นกระแสนิยมของชนชั้นสูงราชสำนักต่าง ๆ จึงเริ่มมีการอุปถัมภ์ทั้งด้านการศึกษาและการแสดง โดยเฉพาะการร้องเพลง การบรรเลง

ด้วยเครื่องดนตรีลูท (Lute) และคีย์บอร์ด ที่แพร่หลายไปทั่วทั้งยุโรป ส่งผลให้รูปแบบการจัดวงดนตรีมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นตามบริบทของแต่ละยุคสมัย

ในประเทศไทยมีการรับเอาเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น โดยเรียกกลุ่มนักดนตรีเหล่านี้ว่า “วงมโหรีฝรั่ง” (ศิลปวัฒนธรรม, 2563) ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ได้เริ่มมีการนำเครื่องดนตรีมาใช้ในราชสำนักและเป็นรูปแบบอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น กระทั่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จาคอบ ไฟท์ บิดาของพระเจนดุริยางค์ ได้เข้ารับราชการเป็นครูประจำวงดนตรีในพระราชสำนักของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ (วังหน้า) และมีบทบาทในการปรับปรุงเครื่องดนตรีมาเป็นวงโยธวาทิตในราชสำนักไทย (สุกรี เจริญสุข, 2564) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้มีการจัดตั้งวงเครื่องสายฝรั่งหลวงหรือวงออร์เคสตราขึ้นเป็นครั้งแรก (จิตร กาวี, 2564) แม้ว่ารูปแบบวงดนตรีเหล่านี้จะไม่จัดว่าเป็น “ดนตรีแชมเบอร์” โดยตรง เนื่องจากมีขนาดวงที่ใหญ่กว่าและมีโครงสร้างการบรรเลงที่แตกต่าง แต่สามารถนับเป็นรากฐานสำคัญของการนำดนตรีตะวันตกเข้าสู่บริบทการเรียนการสอนในประเทศไทย การพัฒนาด้านดนตรีตะวันตกในช่วงเวลาดังกล่าว อาจมิได้ส่งผลโดยตรงต่อการเรียนการสอนดนตรีแชมเบอร์ในทันที หากมีส่วนสำคัญต่อการปูพื้นฐานความเข้าใจด้านวัฒนธรรมการบรรเลงแบบตะวันตกในบริบทการศึกษาไทย ซึ่งภายหลังได้ขยายเข้าสู่แนวทางการเรียนการสอนในกลุ่มวงดนตรีขนาดเล็ก และต่อมาได้พัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนดนตรีแชมเบอร์ในหลายระดับของการศึกษา

ดนตรีแชมเบอร์ในฐานะรายวิชาบรรเลงรวมวง: รูปแบบ แนวปฏิบัติ และความท้าทาย

รายวิชาการปฏิบัติดนตรีเป็นหนึ่งในรายวิชาหลักของสาขาดนตรีที่มุ่งเน้นการฝึกฝนทักษะปฏิบัติเป็นสำคัญ โดยในหลักสูตรดุริยางคศาสตรบัณฑิต รายวิชานี้ครอบคลุมทั้งการปฏิบัติเดี่ยว การเล่นรวมวงขนาดใหญ่ และการบรรเลงในกลุ่มเล็ก เช่น รายวิชาดนตรีแชมเบอร์ ซึ่งล้วนมีบทบาทร่วมกันในการเสริมสร้างทักษะทางดนตรีทั้งในระดับบุคคลและการทำงานร่วมกัน การปฏิบัติดนตรีถือเป็นกระบวนการสำคัญที่หล่อหลอมความเข้าใจในศาสตร์ด้านต่าง ๆ ของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีดนตรี ประวัติดนตรี การฟังวิเคราะห์ และการตีความ ล้วนถูกรวมเข้ามาในกระบวนการฝึกปฏิบัติอย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาดนตรีแชมเบอร์ที่ผู้เรียนต้องนำความรู้จากหลากหลายแขนงมาประยุกต์ใช้ร่วมกันผ่านการทำงานเป็นกลุ่มเล็ก เพื่อพัฒนาการบรรเลงและการสื่อสารทางดนตรีอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่า รายวิชาการปฏิบัติดนตรีโดยเฉพาะในลักษณะกลุ่มเล็ก เช่น ดนตรีแชมเบอร์ เป็นรายวิชาที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนด้านดนตรี เนื่องจากสามารถบูรณาการองค์ความรู้หลากหลายเข้ากับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับองค์ประกอบของการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Steiner (1988) ที่ประกอบด้วย (1) ครูผู้สอน ทำหน้าที่ส่งเสริมทั้งทักษะเดี่ยวและการทำงานกลุ่ม (2) ผู้เรียนที่มีบทบาทเชิงรุกในการร่วมตัดสินใจและปรับตัวกับเพื่อนร่วมวง (3) สารการเรียนรู้ ได้แก่ บทเพลงแชมเบอร์ที่ต้องอาศัยความเข้าใจที่ลึกซึ้งทั้งในเชิงเทคนิคและสุนทรียภาพ และ (4) บริบทของการเรียนรู้ ในรูปแบบห้องเรียนจริงหรือการเรียนการสอนออนไลน์ ที่ยัง

คงไว้ซึ่งคุณภาพของการมีส่วนร่วมและการสื่อสารภายในวง ยิ่งไปกว่านั้น รายวิชาเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ โดยสามารถกำหนดกิจกรรม วิธีการสอน และเกณฑ์ประเมินที่หลากหลาย เพื่อพาผู้เรียนไปสู่ระดับการเรียนรู้ขั้นสูงสุดตามกรอบทฤษฎีของบลูม (Bloom's Taxonomy) โดยเฉพาะระดับ “การสร้างสรรค์” ตามการต่อยอดแนวคิดของแอนเดอร์สันและแครทวอลล์ (Anderson & Krathwohl, 2001) ที่เน้นการประมวลองค์ความรู้เพื่อใช้ในบริบทใหม่ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนการสอนดนตรีแชมเบอร์ในฐานะการฝึกฝนการสร้างสรรค์ดนตรีแบบกลุ่ม สอดคล้องกับแนวทางของดนตรีศึกษาที่กล่าวถึง “ความสมดุลขององค์ประกอบทางดนตรี” ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ผ่านการฟัง การปฏิบัติ และการสร้างสรรค์ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2555) โดยเฉพาะในวิชาดนตรีแชมเบอร์ที่ผู้เรียนต้องฝึกฟังผู้อื่นในขณะเดียวกันกับการบรรเลงตนเอง และร่วมกันออกแบบวิธีการนำเสนอบทเพลงอย่างมีความหมาย

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการปฏิบัติดนตรี โดยเฉพาะรายวิชาที่เน้นการบรรเลงร่วมกัน เช่น ดนตรีแชมเบอร์ สามารถวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ได้เป็น 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การเรียนการสอน 2) การฝึกซ้อม 3) การประเมินผล และ 4) การแสดงออกทางดนตรี โดยในบริบทของการเรียนดนตรีในสถาบันอุดมศึกษา กระบวนการเหล่านี้มักเกิดขึ้นภายในห้องเรียน ห้องซ้อม หรือพื้นที่จำลองการแสดง ซึ่งมีลักษณะเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ กรอบการวิเคราะห์นี้สะท้อนจากลักษณะทั่วไปของการจัดรายวิชาปฏิบัติดนตรีในหลายสถาบันทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ แม้รายละเอียดแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของแต่ละหลักสูตร เช่น สัดส่วนของชั่วโมงเรียน การประเมินผล หรือกิจกรรมการแสดง แต่โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนดังกล่าวสามารถพบเห็นได้อย่างแพร่หลาย และสามารถใช้เป็นแนวคิดเบื้องต้นสำหรับทำความเข้าใจรูปแบบการเรียนการสอนในรายวิชาดนตรีแชมเบอร์ในลำดับถัดไป

รูปแบบของการเรียนการสอนดนตรีแชมเบอร์ทั่วไปนั้นมิได้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากรายวิชาการปฏิบัติดนตรีที่มุ่งเน้นการบรรเลงเดี่ยว กล่าวคือ ยังคงมีโครงสร้างการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 1) การเรียนการสอน 2) การฝึกซ้อม 3) การประเมินผล และ 4) การแสดงออกทางดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของรายวิชาด้านการปฏิบัติดนตรีในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจ คือ ในบางมหาวิทยาลัย รายวิชาดนตรีแชมเบอร์มิได้ถูกจำแนกเป็นรายวิชาเฉพาะ แต่ถูกรวมอยู่ในรายวิชาการปฏิบัติดนตรีโดยรวม ด้วยเหตุผลด้านความคล้ายคลึงของรูปแบบการเรียนการสอน อาทิ กระบวนการฝึกซ้อมแบบปฏิบัติ การเรียนแบบตัวต่อตัว หรือการแสดงผลงานในรูปแบบการแสดงต่อหน้าสาธารณชน แม้กระนั้น รายวิชาดนตรีแชมเบอร์ยังคงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากรายวิชาปฏิบัติเดี่ยวอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในมิติของการทำงานร่วมกัน การสื่อสารทางดนตรีระหว่างสมาชิกในวง และความสามารถในการปรับการบรรเลงให้เข้ากันกับเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของวิชาดังกล่าว

Royal Academy of Music (2024) เป็นสถาบันที่รวมการฝึกแชมเบอร์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาปฏิบัติดนตรีหลักโดยไม่มีรหัสรายวิชาแยกต่างหาก และพิจารณาการประเมินผลโดยรวมความสามารถทั้งด้านการบรรเลงเดี่ยวและการบรรเลงร่วมภายใต้กรอบเดียวกัน แนวทางดังกล่าวยังคงขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละ

หลักสูตรและไม่ได้มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวเสมอไป ในทางตรงข้าม มหาวิทยาลัยบางแห่งจัดให้รายวิชาดนตรีเชื่อมเบอร์แยกออกจากรายวิชาปฏิบัติหลัก โดยเฉพาะในหลักสูตรที่มีลักษณะที่มุ่งเน้นการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องในทักษะเฉพาะด้าน อาทิ การฟัง การบรรเลงร่วมกัน การปรับกระบวนการความคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือการออกแบบการแสดงดนตรีในกลุ่มเล็ก โดยออกแบบให้มีวัตถุประสงค์เฉพาะในการเตรียมผู้เรียนเข้าสู่บริบทการทำงานจริง และมีการประเมินผลที่แยกจากการประเมินการบรรเลงเดี่ยว เช่น การใช้เกณฑ์ประเมินที่เน้นการทำงานเป็นทีม ความกลมกลืนของเสียง และการตัดสินใจร่วมภายในวง ทั้งนี้ค่าน้ำหนักของหน่วยกิตรายวิชา และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ระบุในหลักสูตรสามารถสะท้อนระดับความสำคัญที่สถาบันให้ต่อการเรียนการสอนดนตรีเชื่อมเบอร์ได้อย่างชัดเจน ลักษณะการออกแบบรายวิชาและระบบการประเมินผลในวิชาดนตรีเชื่อมเบอร์ จึงเป็นภาพสะท้อนของแนวคิดทางการศึกษาด้านดนตรีที่แตกต่างกันที่ได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างหลักสูตร พันธกิจของสถาบัน และความต้องการทางวิชาชีพของผู้เรียน

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ประเทศไทยได้ประกาศใช้มาตรการล็อกดาวน์อย่างเข้มงวด ส่งผลให้มหาวิทยาลัยต้องปรับเปลี่ยนระบบการจัดการเรียนการสอนเป็นแบบออนไลน์ในช่วงเวลาสำคัญ การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวไม่เพียงส่งผลต่อรายวิชาบรรยายทั่วไปเท่านั้น แต่ยังกระทบต่อรายวิชาที่มีลักษณะปฏิบัติเป็นหลัก เช่น รายวิชาดนตรีเชื่อมเบอร์ที่ต้องอาศัยการฝึกซ้อมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้สู่ระบบออนไลน์ได้สร้างข้อจำกัดขึ้นหลายประการ เช่น ปัญหาของคุณภาพการสื่อสารผ่านเสียงและจังหวะ การขาดปฏิสัมพันธ์ทางร่างกายและสายตาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเล่นร่วมวง รวมไปถึงข้อจำกัดด้านเครื่องมือในการบรรเลงดนตรีที่ทำให้เสียงเกิดขึ้นพร้อมกัน ปัจจัยเหล่านี้กลายเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ครูต้องกลับมาตั้งคำถามและทบทวนโครงสร้างของการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติเดิม พร้อมทั้งพัฒนากลยุทธ์ใหม่ในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ โดยเฉพาะในส่วนของ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรับจากการปฏิบัติจริงเป็นกิจกรรมวิเคราะห์หรือการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เช่น การรับฟังตัวอย่างการบรรเลง การให้ผู้เรียนบันทึกวิดีโอฝึกซ้อมเดี่ยวตามแผนร่วมวง และการใช้เครื่องมือสื่อสารออนไลน์เพื่อถ่ายทอดแผนการตีความร่วมกัน

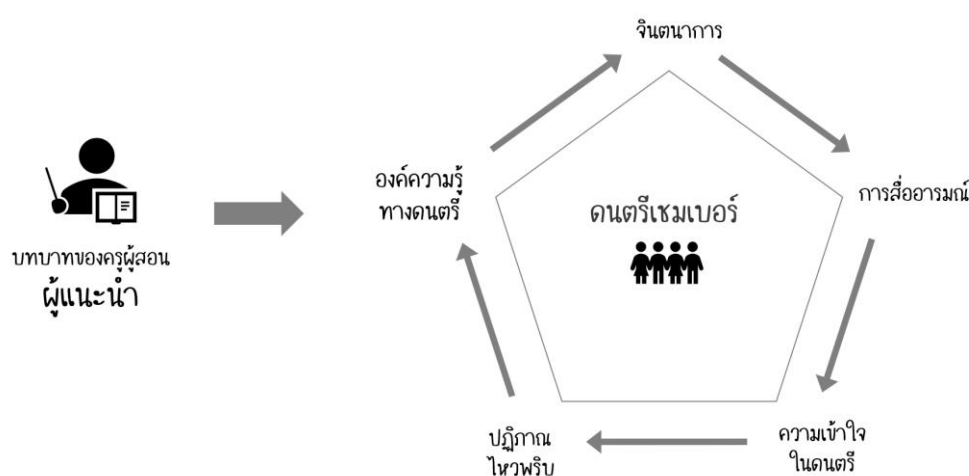
การจัดทำวิดีโอการแสดงประกอบคำอธิบาย การจำลองสถานการณ์ซ้อมวง และการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการสะท้อนผลการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องคำนึงถึงทั้งในมิติของผู้สอน ผู้เรียน สื่อ และบริบทการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งกระบวนการเรียนการสอนควรปรับเปลี่ยนอย่างไรเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าหลักของการเรียนดนตรีเชื่อมเบอร์ ทักษะการฟังเชิงลึก ความสามารถในการปรับตัวขณะเล่นร่วมวง และความเข้าใจในบทบาทของตนเองภายในวง รวมถึงการพัฒนาแนวคิดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและต่อเนื่องได้ทั้งในบริบทปกติและภายใต้ข้อจำกัดของสถานการณ์พิเศษ ประเด็นเหล่านี้มิได้มุ่งวิเคราะห์เพียงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในช่วงล็อกดาวน์เท่านั้น หากนำไปสู่การประเมินที่ว่า แนวทางการสอนใดควรได้รับการพัฒนาให้กลายเป็นรากฐานใหม่สำหรับการเรียนการสอนดนตรีเชื่อมเบอร์ที่ยั่งยืน ตอบโจทย์ทั้งในระดับรายวิชาและระดับหลักสูตร และมีความยืดหยุ่นเพียงพอในการจัดการเรียนการสอนทั้งรูปแบบปกติและรูปแบบออนไลน์

ความสำคัญของดนตรีแชมเบอร์ในการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนดนตรีแชมเบอร์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม โดยเฉพาะในด้านการบูรณาการระหว่างทักษะทางดนตรีกับการเรียนรู้ร่วมกันในบริบทของกลุ่มเล็ก บทบาทของครูในรายวิชานี้จึงเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ตามแนวทางแบบดั้งเดิมไปสู่การเป็น ผู้แนะนำ (facilitator) ที่เน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นหา พัฒนา และสื่อสารความคิดทางดนตรีของตนเอง ผ่านกิจกรรมปฏิบัติที่เปิดโอกาสให้ทดลอง ตัดสินใจ และแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องในสภาพแวดล้อมที่มีเป็นมิตร รูปแบบการเรียนรู้ในดนตรีแชมเบอร์มิได้มุ่งเน้นเพียงด้านเทคนิคหรือความถูกต้องของการบรรเลง แต่เป็นการเสริมสร้างทักษะในหลายมิติ ได้แก่ จินตนาการ การสื่อสารอารมณ์ ความเข้าใจในดนตรี ปฏิภาณไหวพริบ และองค์ความรู้ทางดนตรี (ภาพ 1) การเรียนดนตรีแชมเบอร์ คือ พื้นที่แห่งการพัฒนาองค์รวมที่ผู้เรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทักษะเหล่านี้ผ่านการบรรเลงดนตรี ผู้เรียนในวงแชมเบอร์จะรับผิดชอบเพียงหนึ่งแนวเสียงต่อคน ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่ไม่สามารถพึ่งพาผู้อื่นแทนได้ การบรรเลงแบบนี้กระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบต่อเสียงของตนเอง พร้อม ๆ กับการเรียนรู้การฟัง ตอบสนอง และปรับตัวให้เข้ากันกับผู้อื่นในวง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันอย่างมีคุณภาพ

ภาพ 1

แนวคิดของดนตรีแชมเบอร์ในการจัดการเรียนการสอน

การเรียนรู้ในรูปแบบที่ครูมีบทบาทเป็นผู้แนะนำนี้ ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดและจินตนาการของตนเองอย่างเต็มที่ เนื่องจากไม่มีผู้นำแบบตายตัวในวง การบรรเลงแต่ละครั้งจึงต้องอาศัยการตกลงร่วมกัน การแลกเปลี่ยนมุมมอง และการสร้างวิธีการตีความที่เกิดจากการรวมเสียงของทุกคนเข้าด้วยกัน มิใช่เพียงการบรรเลงให้พร้อมกัน แต่เป็นการสร้างเสียงดนตรีที่มีความหมายร่วม ดนตรีแชมเบอร์จึงเป็นสื่อกลางสำคัญในการฝึกฝนทั้งการเป็นผู้ฟังที่ตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และผู้สื่อสารที่กล้าถ่ายทอดความคิดผ่านเสียงดนตรี ด้วยความเคารพต่อเสียงของตนเองและผู้อื่น นับเป็นกลไกการเรียนรู้

ที่ทรงพลังในการพัฒนาทั้งทักษะทางดนตรี และคุณลักษณะทางปัญญาและอารมณ์ ที่ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตในฐานะนักดนตรีมืออาชีพ

นอกจากการพัฒนาองค์ประกอบภายในตัวผู้เรียนแล้ว ดนตรีเชมเบอร์ยังสามารถใช้เป็นกรอบสำหรับการส่งเสริมทักษะทางปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในมิติที่เชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ทางดนตรีกับการบรรเลง หากพิจารณาผ่านแนวคิดลำดับขั้นการเรียนรู้ของบลูม (Anderson & Krathwohl, 2001) จะพบว่า รายวิชานี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาองค์ความรู้ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน เช่น การเข้าใจโครงสร้างและบริบทของบทเพลง ไปจนถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแนวเสียง การประเมินวิธีการตีความ และการนำเสนอผ่านการบรรเลงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งนี้ยังเอื้อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนกระบวนการ “การสร้างสรรค์” ซึ่งเป็นลำดับขั้นสูงสุดของการเรียนรู้ โดยเฉพาะการออกแบบวิธีการเล่นร่วมกันในวงที่สะท้อนความเข้าใจ การฟังซึ่งกันและกัน และการผสมผสานเสียงของแต่ละคนให้เกิดเป็นความเป็นหนึ่งเดียว (Colwell & Webster, 2011; Jellison, 2015) ล้วนเป็นทักษะที่เชื่อมโยงโดยตรงกับแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เช่น การทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

ในอีกมิติหนึ่ง การเรียนรู้ผ่านดนตรีเชมเบอร์ยังพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในระยะยาว ได้แก่ การจัดการตนเอง การคิดเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจในสถานการณ์จริง และทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อมของการซ้อมในวงเล็กที่ผู้เรียนแต่ละคนมีบทบาทที่สำคัญแตกต่างกัน เป็นพื้นที่ให้ทดลองสื่อสาร และเรียนรู้จากความรับผิดชอบร่วมกัน การเรียนรู้เช่นนี้จึงเป็นทั้งเตรียมความพร้อมสำหรับการแสดงบนเวที การหล่อหลอมแนวคิด ประสบการณ์ และทักษะชีวิตที่สามารถนำไปต่อยอดในการทำงานจริงในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการเรียนการสอนดนตรีเชมเบอร์ จากสถานการณ์การเรียนการสอนแบบออนไลน์

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบออนไลน์ซึ่งได้สร้างข้อจำกัดของการเรียนการสอนของรายวิชาบรรเลงรวมวง ซึ่งเป็นรายวิชาที่มุ่งเน้นการปฏิบัติดนตรีและให้ความสำคัญกับการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้สอน อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นโอกาสที่เหมาะสมกับการทดลองและทดสอบสื่อการสอนออนไลน์หลายรูปแบบ โดยนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน อาทิ การให้ผู้เรียนบันทึกเสียงหรือบันทึกภาพและเสียงของการฝึกซ้อมแนวของตนเองแล้วนำมาผสมเสียงกันผ่านโปรแกรม รวมถึงการทดลองโปรแกรมที่ถูกพัฒนาในระหว่างช่วงล็อกดาวน์ที่สามารถทำให้เกิดการเล่นดนตรีออนไลน์พร้อมกันได้ เช่น Jamulus Jamkazam Sonobus เป็นต้น ด้วยข้อจำกัดทางด้านสื่อเทคโนโลยี ความเร็วของอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีราคาสูง และยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคมากมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้การใช้งานโปรแกรมที่เล่นดนตรีพร้อมกันไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะด้านดนตรีเชมเบอร์โดย การให้ฝึกซ้อมแนวของตนเองผ่านข้อจำกัดของสถานที่ฝึกซ้อมและการใช้เสียง การบันทึกเสียง และนำไฟล์เสียงมาใช้นั้น กระบวนการดังกล่าวกลับมิได้เป็นการเรียนรู้ด้านดนตรีเชมเบอร์มากนัก หากแต่เป็น

การมุ่งประเด็นการเรียนรู้ด้านทักษะส่วนบุคคลและด้านเทคโนโลยีดนตรีมากกว่าการให้ความสำคัญกับทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและความเข้าใจภาพรวมของดนตรีเคมีเบอร์ที่จะนำไปสู่การบรรเลงร่วมกัน ด้วยเหตุนี้การปรับรูปแบบการเรียนการสอนสำหรับดนตรีเคมีเบอร์ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงการวิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นต่อการบรรเลงดนตรีเคมีเบอร์อันเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการวางแผนการเรียนการสอนที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้การฝึกซ้อมในรายวิชาดนตรีเคมีเบอร์จะประกอบด้วยบทบาทรายบุคคลของผู้เรียน แต่สาระสำคัญกลับเน้นไปที่การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านกระบวนการฟัง การสื่อสาร และการปรับตัวร่วมกันทางดนตรี ซึ่งไม่อาจทำได้อย่างเต็มรูปแบบผ่านการฝึกซ้อมแยกส่วนหรือสื่อออนไลน์ รายวิชานี้จึงมักจัดการเรียนการสอนในลักษณะของการโค้ชที่ผู้สอนทำหน้าที่แนะนำแนวทาง ฝึกวิเคราะห์แนวคิด และเสนอทางเลือกในการตีความอย่างหลากหลาย โดยอาศัยประสบการณ์เฉพาะด้าน เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในวงโดยตรง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนดนตรีเคมีเบอร์ในการได้สื่อสารผ่านเสียงดนตรีร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าปกติได้ โดยเฉพาะช่วงการระบาดของโควิด-19 ข้อจำกัดด้านการใช้สถานที่และเทคโนโลยีทำให้การเรียนการสอนออนไลน์มีอุปสรรคเกิดขึ้นในหลายมิติ แม้ว่าผู้เรียนอาจพัฒนาเทคนิคหรือทักษะรายบุคคลได้ผ่านสื่อออนไลน์ แต่ยังคงขาดองค์ประกอบที่สำคัญในการทำงานร่วมกัน จึงควรพิจารณาการออกแบบการเรียนการสอนให้รองรับทั้งสถานการณ์ปกติและวิกฤต โดยยังคงรักษาแก่นสำคัญของการเรียนรู้ดนตรีเคมีเบอร์ให้ครบถ้วน เพื่อให้สามารถออกแบบการเรียนการสอนดนตรีเคมีเบอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในบริบทปกติและในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัด เช่น การเรียนออนไลน์ ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจองค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนรู้ในรายวิชานี้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะคุณลักษณะ และทักษะที่จำเป็นต่อการบรรเลงร่วมกันอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มออกเป็นสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมส่วนบุคคล ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการตัดสินใจร่วมกันซึ่งผู้เขียนได้พัฒนาขึ้นโดยอ้างอิงจากประสบการณ์การสอนเพื่อเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นสำหรับการออกแบบการเรียนการสอนในรายวิชานี้

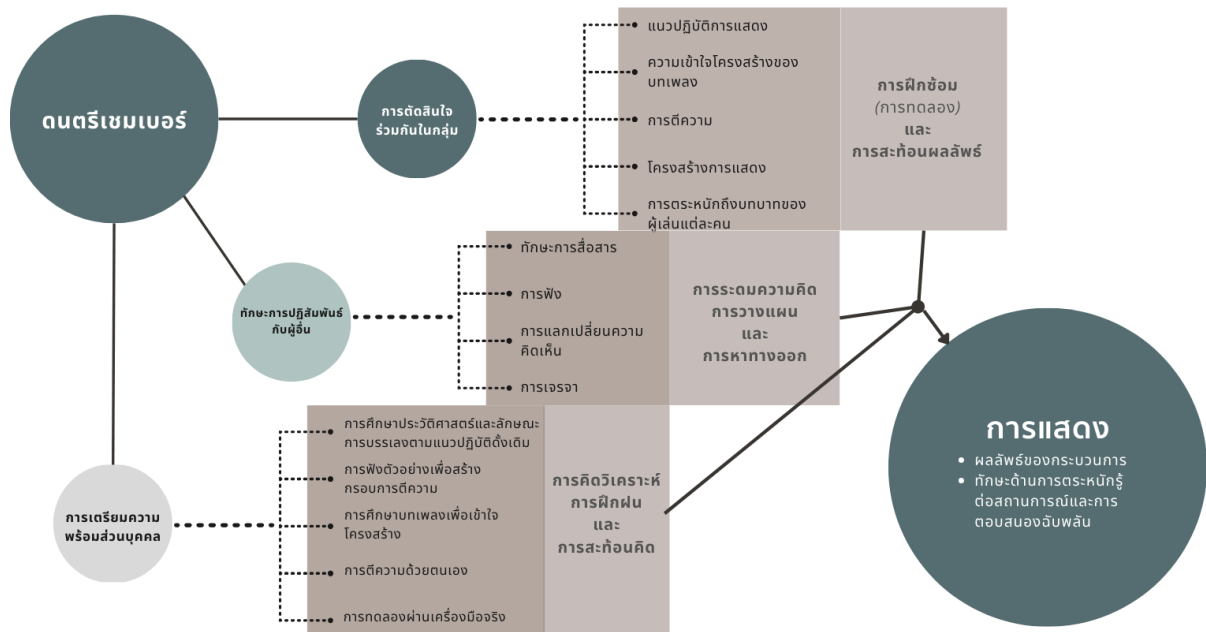
องค์ประกอบด้าน “การเตรียมความพร้อมส่วนบุคคล” มีได้หมายถึงการฝึกซ้อมเพื่อเตรียมการแสดงเท่านั้น แต่หมายถึงการศึกษาบริบทของบทเพลงในระดับที่ลึกมากยิ่งขึ้น เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์และลักษณะการบรรเลงตามแนวปฏิบัติดั้งเดิม การฟังตัวอย่างเพื่อสร้างกรอบการตีความ การศึกษาบทเพลงเพื่อเข้าใจโครงสร้าง การตีความด้วยตนเอง และการทดลองผ่านเครื่องมือจริง โดยกิจกรรมเหล่านี้ต้องผ่านกระบวนการของ การคิดวิเคราะห์ การฝึกฝน และการสะท้อนคิด ซึ่งถือเป็นฐานสำคัญก่อนเข้าสู่การซ้อมร่วมกับกลุ่ม (ภาพ 2)

การเข้าใจองค์ประกอบทั้งสาม ช่วยให้ผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงระหว่างการเตรียมความพร้อมรายบุคคลกับการพัฒนาทักษะกลุ่ม ทั้งในรูปแบบการเรียนแบบพบหน้าหรือแบบออนไลน์ โดยไม่สูญเสียสาระสำคัญของการเรียนดนตรีเคมีเบอร์ในฐานะศิลปะการสื่อสารร่วมกัน

การฝึกซ้อมและการเตรียมตัวร่วมกันจำเป็นต้องมีทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ประกอบไปด้วย ทักษะการสื่อสาร การฟัง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเจรจา ทักษะเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่การระดมความคิด การวางแผน และการหาทางออก เพื่อเตรียมความพร้อมในการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญก่อนการแสดง

ภาพ 2

คุณลักษณะและทักษะที่จำเป็นต่อการบรรเลงดนตรีแชมเบอร์

การตัดสินใจร่วมกัน ถือเป็นหลักสำคัญของการบรรเลงดนตรีแชมเบอร์ เนื่องจากผู้บรรเลงแต่ละคนต้องรับผิดชอบในการปรับบทบาทของตนให้เหมาะสมกับบริบทของบทเพลงโดยรวม เพื่อให้การถ่ายทอดบทประพันธ์เกิดขึ้นอย่างกลมกลืนและสมบูรณ์ หากเปรียบเทียบกับ การบรรเลงในวงออร์เคสตรา ซึ่งมีวาทยากรเป็นผู้กำกับการตัดสินใจทางดนตรีหลัก การตัดสินใจร่วมกันในดนตรีแชมเบอร์จึงเป็นภาระหน้าที่ที่ตกอยู่กับผู้บรรเลงโดยตรง อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเล่นในกลุ่มเครื่องเฉพาะของวงออร์เคสตราได้เช่นกัน เพื่อส่งเสริมความเป็นอิสระและความเข้าใจร่วมของผู้เล่นในกลุ่ม โดยเฉพาะในบริบทที่ต้องการลดภาระของวาทยากรระหว่างการซ้อมหรือการแสดงจริง

ทั้งนี้ การตัดสินใจร่วมกันในการบรรเลงดนตรีแชมเบอร์ครอบคลุมหัวข้อสำคัญ เช่น แนวปฏิบัติการแสดง ความเข้าใจโครงสร้างของบทเพลง การตีความ โครงสร้างการแสดง และการตระหนักถึงบทบาทของผู้เล่นแต่ละคน ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาทักษะในการจำแนกสถานการณ์ที่ตนเองเป็นผู้นำ หรือสถานการณ์ที่ต้องสนับสนุนสมาชิกในกลุ่ม โดยกระบวนการนี้จะดำเนินการผ่านการหารือ การวิเคราะห์ร่วมกัน การฝึกซ้อม การทดลอง และการสะท้อนผลลัพธ์ ก่อนจะตกผลึกเป็นการตัดสินใจครั้งสุดท้ายก่อนการแสดงจริง

การแสดงดนตรีถือเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการเตรียมตัวทั้งส่วนบุคคล ทักษะการปฏิสัมพันธ์ และการตัดสินใจร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การแสดงจริงมักไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้เสมอ ผู้บรรเลงจำเป็นต้องมีทักษะด้านการตระหนักรู้ต่อสถานการณ์และการตอบสนองฉับพลัน เพื่อให้สามารถปรับตัวและทำให้การแสดงดำเนินไปจนเสร็จสิ้นได้อย่างราบรื่น ด้วยเหตุนี้ รายวิชาดนตรีเชมเบอร์จึงต้องถูกออกแบบให้เอื้อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะเหล่านี้อย่างครบถ้วน เพื่อสร้างศักยภาพในการบริหาร เตรียมการ และวางแผนการบรรเลงอย่างมีประสิทธิภาพ

สถานการณ์ล็อกดาวน์ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 และข้อจำกัดด้านการเรียนปฏิบัติ จึงกลายเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้สอนต้องทบทวนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สามารถดำเนินต่อไปได้ โดยเน้นกิจกรรมที่ยังคงพัฒนาองค์ประกอบหลักของรายวิชา เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมดนตรี การฟังตัวอย่าง และการศึกษาบทเพลงผ่านกระบวนการเตรียมความพร้อมส่วนบุคคล พร้อมส่งเสริมการสื่อสารและการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาสู่การตัดสินใจร่วมกัน ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจร่วมกัน และสามารถซ้อมด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้แนะนำ และสื่อกลาง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในประเด็นทางทฤษฎีหรือเชิงแนวคิดในทิศทางเดียวกัน

กระบวนการเรียนการสอนควรถูกจัดเรียงใหม่ในลักษณะที่เหมาะสมกับการเรียนออนไลน์ เช่น เริ่มต้นจากการมอบหมายงานเดี่ยวให้ผู้เรียนศึกษาประวัติของบทวรรณกรรมดนตรี เลือกตัวอย่างที่ตนชอบ ศึกษาบทเพลง และวิเคราะห์เชิงส่วนบุคคล ก่อนนำมาเสนอและแลกเปลี่ยนความเห็นในชั้นเรียนออนไลน์ โดยผู้สอนจะเป็นผู้นำบทสนทนาและกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการตีความที่เหมาะสมกับกลุ่ม จากนั้นให้ผู้เรียนฝึกซ้อมและอัดคลิปวิดีโอมาแสดงในชั้นเรียน เพื่อฝึกฝนทักษะ การคิดวิเคราะห์และการให้ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์

ในขั้นถัดไป ผู้สอนควรกำหนดรูปแบบการบันทึกเสียงแบบส่งต่อ โดยให้นักเรียนแต่ละคนอัดเสียงตามลำดับ เช่น ในวงเปียโน คลาริเน็ต และฮอร์น อาจเริ่มจากเปียโน จากนั้นส่งให้ฮอร์นบรรเลงตาม และจบด้วยคลาริเน็ต แล้วนำมารวมและเปิดในชั้นเรียนเพื่อให้ข้อเสนอแนะร่วมกัน ก่อนจะปรับเปลี่ยนลำดับหรือรายละเอียดอื่นตามเป้าหมายการเรียนรู้ ทั้งนี้ แม้กระบวนการนี้จะช่วยฝึกการฟังและการบรรเลงตามในบริบทที่มีข้อจำกัด แต่ก็ไม่สามารถทดแทนประสบการณ์สดของการตอบสนองเฉพาะหน้าได้อย่างเต็มที่ แนวทางดังกล่าวจึงเหมาะกับบริบทการเรียนออนไลน์ หรือใช้ในชั้นเรียนทฤษฎีและการอภิปรายในช่วงต้นของภาคการศึกษา เมื่อกลับเข้าสู่สถานการณ์ปกติ กระบวนการเหล่านี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในช่วงเตรียมความพร้อมก่อนการซ้อมจริง เพื่อช่วยประหยัดเวลาในการซ้อมรวมวง และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกรอบแนวคิดร่วมตั้งแต่เริ่มต้น อันจะนำไปสู่พัฒนาการที่ลึกซึ้งและเป็นระบบมากยิ่งขึ้นในการเรียนดนตรีเชมเบอร์

บทสรุป

แม้การประกาศงดการเรียนการสอนและกิจกรรมในสถานศึกษาจะส่งผลกระทบต่อรายวิชาดนตรีที่ต้องอาศัยพื้นที่การฝึกปฏิบัติทั้งแบบเดี่ยวและกลุ่ม หากแต่ข้อจำกัดดังกล่าวกลับกลายเป็นแรงกระตุ้นให้เกิด

การคิดค้นแนวทางใหม่ในการจัดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และสอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากประสบการณ์ของผู้เขียนในการออกแบบและจัดการเรียนการสอนดนตรีแชมเบอร์ในช่วงล็อกดาวน์ สะท้อนให้เห็นว่า การจัดระบบองค์ความรู้เชิงทฤษฎีและปฏิบัติให้เป็นภาพรวมที่ชัดเจนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทักษะของผู้เรียนอย่างยั่งยืน โดยแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมส่วนบุคคล ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการตัดสินใจร่วมกันในกลุ่ม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สามารถนำมาเป็นแนวทางการฝึกฝน การเรียนรู้ และการประเมินผลได้อย่างครอบคลุม ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นได้อย่างมีลำดับขั้น อีกทั้งยังเป็นโอกาสสำคัญในการออกแบบกิจกรรมให้มีเป้าหมายชัดเจนและส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการแสดงออกทางดนตรีร่วมกันอย่างเป็นระบบ

แนวทางที่ได้จากการสังเคราะห์ครั้งนี้มีได้จำกัดเพียงการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์วิกฤตเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทของการเรียนการสอนปกติ โดยเฉพาะกับนักศึกษาที่เริ่มต้นเรียนดนตรีแชมเบอร์ ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือสร้างพื้นฐานที่มั่นคงและต่อยอดไปสู่การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานผลการเรียนรู้ สำหรับวิชาปฏิบัติเครื่องเดี่ยวหรือรวมวงอื่น ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้เขียนหวังว่าการสังเคราะห์ครั้งนี้จะตอบโจทย์การเรียนการสอนในสถานการณ์เฉพาะหน้า และเป็นอีกแนวทางที่ช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนดนตรีในประเทศไทยได้ต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- จิตร กาวี. (2564). ตื่น! กระโจนแดร: ข้อเขียนประวัติศาสตร์ว่าด้วยสังคีตสถานกระโจนแดร. ศักดิ์ศรีอักษรการพิมพ์.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ (พิมพ์ครั้งที่ 9). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลปวัฒนธรรม. (2563, 20 เมษายน). พัฒนาการ “วงเครื่องสายฝรั่ง” ของไทยจาก “แดรวง” ถึง “ออเคสตรา”. https://www.silpa-mag.com/culture/article_48743
- สุกรี เจริญสุข. (2564). อาศรมมิวสิก: จาคอบ ไฟท์ (Jacob Fiet) ครูดนตรีตะวันตกในสยาม. มติชนออนไลน์. https://www.matichon.co.th/prachachuen/news_2981622

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Longman.
- Bashford, C. (2001). *Chamber music*. Grove Music Online. <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.05379>
- Chamber Music Columbus. (n.d.). *What is chamber music?* <https://www.chambermusiccolumbus.org/what-is-chamber-music/>

- Colwell, R., & Webster, P. R. (Eds.). (2011). *MENC handbook of research on music learning: Volume 2: Applications*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199754397.001.0001>
- Jellison, J. A. (2015). *Including everyone: Creating music classrooms where all children learn*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199358762.001.0001>
- Royal Academy of Music. (2024). 2025/26. <https://supercool-ram.files.svdcdn.com/product/ion/documents/Royal-Academy-of-Music-Guide.pdf>
- Steiner, E. (1988). *Methodology of theory building*. Educology Research Associates. <https://tedfrick.me/Steiner/Methodology%20of%20Theory%20Building.pdf>